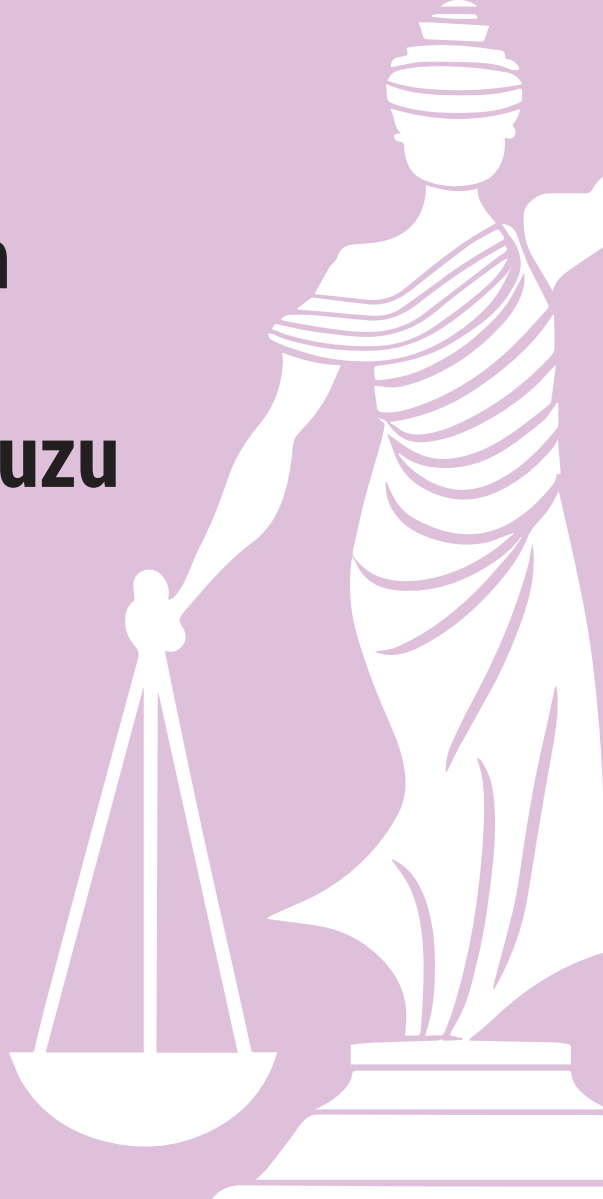

PEN
NORWAY

Türkiye'deki Savcılar İçin İddianame Yazım Kılavuzu

Bu kitapçık PEN Norveç tarafından hazırlanmıştır.

©PEN Norveç, Aralık 2023

PEN Norveç, dünya çapında ifade özgürlüğünü teşvik etmeye ve korumaya adanmış bir sivil toplum kuruluşudur. PEN Norveç'in çalışmalarının merkezinde hapisteki ve risk altındaki yazarları, gazetecileri ve sanatçıları desteklemek yer almaktadır. PEN Norveç 1922 yılında Oslo'da kurulmuştur ve ifade özgürlüğü ve yazarlar konusunda dünyanın en büyük örgütü olan Uluslararası PEN'in bir parçasıdır.

PEN Norveç, 40 yılı aşkın bir süredir Türkiye'deki gazeteci, yazar ve sivil toplum aktivistlerinin davalarını izlemekte ve ifade özgürlüğü ile ilgili davalara odaklanmaktadır. PEN Norveç, Türkiye'de ifade özgürlüğü ile ilgili insan hakları çalışmalarının bir parçası olarak Gezi Parkı duruşmasının yanı sıra gazeteciler ve sivil toplum üyelerinin yargılandığı diğer duruşmaları da yakından takip etmiştir. PEN Norveç'in Türkiye İddianame Projesi'nin bir parçası olarak PEN Norveç, hem Gezi Parkı davası hem de Kavala ve Barkey'e karşı açılan dava da dahil olmak üzere ifade özgürlüğü davalarındaki iddianameleri incelemek için dünya çapında avukatlar ve yargıçlarla birlikte çalışmıştır.

PEN Norveç

Email: pen@norskpen.no

Web: www.norskpen.no

**P E N
N O R W A Y**

**Türkiye'deki Savcılar İçin
İddianame Yazım Kılavuzu**

İçindekiler

Önsöz.....	5
A- Türkiye'deki savcılar için	
iddianame yazım kılavuzu.....	9
B- Savcıların ceza soruşturmasındaki rolü ve savcılık mesleğine ilişkin belirlenmiş ilkeler.....	11
B-1: Ceza Muhakemesi Kanununa göre savcıların ceza soruşturmasındaki rolü:	11
B-2: BM Savcılarının Rolüne Dair İlkeler:	12
B-3: Savcılar İçin Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa Esasları	14
B-4: Savcılarının görevleri ile ilişkili Anayasa ve AİHS düzenlemeleri	15
B-5: Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre bir iddianamede aranan kriterler:	19
C- Mevzuat ve benimsenmiş ilkeler ışığında Türkiye'de iddianameler.....	22
C-1: İddianamelerde gösterilmesi zorunlu hususlara yer verilmemesi:	22
C-2: İddianame içeriğinde eylemin ayrıntılı şekilde açıklanmaması:	26
C-3: İddianamelerde lehe delillere yer verilmemesi:	28
C-4: Tüm ilke ve yasal düzenlemelerin ortak vurgusu: Sürat	29
C-5: İddianamelerde "Masumiyet Karinesine" yaklaşım:	31
C-6: İddianamelerde "İfade Özgürlüğüne" yaklaşım	32
C-7: Savcının tarafsız olma yükümlülüğü:	34
C-8: Öne çıkan diğer sorunlar:	36
D- Hak ve özgürlükleri ihlal etmeyen iddianamelerin yazılması için tavsiyeler:	40
E- Sonuç:	42

Giriş

Türkiye’de 2016 yılından gerçekleşen darbe girişiminin akabinde hükümet, Venedik Komisyonu’nun Ekim 2017 tarihli ve ulusal güvenliğe yönelik tehdidin 48 saatin sonunda ortadan kalktığını belirttiği görüşünün aksine, iki sene boyunca sürecek bir olağanüstü hal ilan etti. Bu iki sene zarfında onlarca Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamesi yayınlandı ve bu yolla 178 basın organı¹ ve dördü hariç tüm muhalif gazeteler kapatıldı ve bu aynı süre içerisinde yüzlerce gazeteci tutuklandı. Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan rapora göre 2018 yılında tutuklu gazetecilerin sayısı 110 ile rekor bir seviyeye ulaştı.² Dünya Basın Özgürlüğü Günü olan 3 Mayıs 2019’a gelindiğinde bazı kaynaklar Türkiye’deki tutuklu gazeteci sayısınının 191’e ulaştığını bildirdi. Bu sayı Türkiye’yi tüm dünyada en çok gazetecinin tutuklu olduğu ülke sıralamasında birinciliğe taşıdı.³ Ne yazık ki, ifade özgürlüğü ve adil yargılanma hakkı bağlamında Türkiye’deki durum o tarihten bu yana olumlu bir gelişme göstermedi. Aksine 2021 yılında Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne ifade özgürlüğü hakkı ihlali nedeniyle aleyhine en fazla bireysel başvuru yapılan ülke oldu.⁴

Türkiye’de 2016 yılının ikinci yarısında yaşanan gelişmeler, hukukun üstünlüğü, adil yargılanma hakkı ve bu haklarla doğrudan ilişkili olarak düşünce, ifade ve basın özgürlüğü ile ilgili ciddi kaygılar yaratmıştır. PEN Norveç 2016 ila 2023 yılları arasında gazeteciler, sivil toplum aktörleri ve medya çalışanları aleyhine gerçekleşen 100’ün üzerinde duruşmayı izledi. Bunların arasında Cumhuriyet

Gazetesi davası, hükümetin muhafazakar politikalarına karşı ve Taksim Meydanı'ndaki yeşil alanı koruma mücadelesi üzerinden 2013'de hiç beklenmedik şekilde gelişen Gezi direnişinden 16 sanığı sorumlu tutan Gezi Parkı davası gibi kamuoyunda ses getiren davalar da bulunmaktadır.

Bunun yanı sıra, PEN Norveç tekil gazeteci davalarını ay ay izledi ve yapılan bu bütünsel gözlemler, bu davaların temelini oluşturan iddianamelerin bilimsel ve kapsamlı bir incelemeyi gerektirdiği sonucunu doğurdu. PEN Norveç bu nedenle Ocak 2020'de 'Türkiye İddianame Projesi'ni başlattı. Sanıkların ifade özgürlüğü hakkı ile ilişkili yargılamalara dayanak olan iddianamelerin ayrıntılı hukuki analizleri, bu iddianamelerin çoğunda iddiaların belirsiz olduğunu ve sunulan kanıtlar ile **şüphelilere isnat edilen filler** arasında hiçbir bağlantı kurulmadığını ortaya koydu. Dahası, duruşmalarda ileri sürülen tüm argümanlar göz önünde bulundurulduğunda, hukuki uzmanlığı olmayan kişiler dahi herhangi bir suçun işlenmediğini açıkça görebildiklerini ifade etmişlerdir.

Bu gözlemler ışığında 2020 yılında PEN Norveç tarafından PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi tasarlanmıştır. PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi; gazeteciler, sivil toplum aktivistleri, yönetmenler, akademisyenler, avukatlar gibi geniş bir kesimin karşı karşıya kaldığı ve ifade özgürlüğü hakkının ihlal edilip edilmediği sorusuna yol açan iddianamelere odaklanmaktadır. Projenin kapsamı ve incelenmiş 12 iddianameye ilişkin raporları ve Türkiye'deki yargı mekanizmasının nasıl işlediğine ilişkin 6 ayrı makaleyi içeren projenin ilk yıllık raporu uluslararası katılımcılarla 30 Eylül 2020'de gerçekleştirilen çevrimiçi bir etkinlikle tanıtılmış olup, bu proje bugün hala devam etmektedir.

Bilimsel bir hukuki değerlendirme metodolojisine dayanan proje, Türkiye'de savcılarca kaleme alınan ve bir cezai sürecin en temel yapı taşı olan iddianamelerin, Türkiye'de yürürlükte olan Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) ve başta Türkiye'nin 1953'ten bu yana taraf olduğu ve Türkiye'deki tüm düzenleme ve kararların üstünde yer alan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) olmak üzere ilgili diğer uluslararası mevzuatla hukuki açıdan uyumlu olup olmadığını ele almayı amaçlamıştır.

2020 yılında on iki, 2021 yılında on, 2022 yılında üç ve 2023 yılında dört olmak üzere, bu zamana kadar 29 iddianame Norveç, Avusturya, Birleşik Krallık, Hollanda, İtalya, Türkiye’den avukat, yargıç ve hukukçu akademisyenler tarafından incelenmiştir.⁵ İGezi yargılaması konusunda ise iddianameden başlayarak istinaf sürecini de kapsayan bir genişlikte ayrıca bir çalışma yapılarak, bu çalışma kitaplaştırılmıştır. Bu süre zarfında Türkiye İddianame Projesi’nin bir ayağı olarak ifade özgürlüğü ile ilişkili duruşmalara bağımsız gözlemci sıfatıyla katılmaya devam edilmiştir. Yanı sıra Türkiye’de ifade özgürlüğü ile birlikte adil yargılanma hakkı ve yargı bağımsızlığını ilgilendiren konulardaki çalışmalar kapsamında çok sayıda makale de kaleme alınmıştır. Özetle, elinizde yer alan bu kılavuz, hükümetin üst düzeyde desteklediği ve belki de yönlendirdiği gayretkeş, her türlü muhalefete karşı konumlanmış bir yargı mekanizması tarafından Türkiye’de gazeteciler ve diğer vatandaşların karşı karşıya oldukları hak ihlallerinin tespiti ve giderilmesine yönelik bilimsel ve hukuki bir çalışmanın sonuç bölümü olarak düşünülebilir.

Türkiye İddianame Projesi son derece üzücü bir örüntüyü ortaya çıkarmıştır. Türkiye’de ifade özgürlüğü ile doğrudan bağlantılı yargılamaların merkezinde, çok sayıda hata ve eksiklikle dolu iddianameler yer almaktadır. Çalışma, masumiyet karinesi, savunma hakkı ve adil yargılanma hakkı gibi **birçok temel hak ve özgürlüğün** henüz iddianame yazım **aşamasında ihlal edildiği yönünde çok** kaygı verici bir tabloya işaret etmektedir. **Çalışma** ayrıca, savcılara rehberlik etmek ve mesleğin ilkelerini belirlemek amacıyla yayımlanan uluslararası kabul görmüş temel metinlerde belirtilen ilkeler ile iddianameler arasında temel çelişkiler olduğunu da tespit etmektedir.

Bu nedenlerle PEN Norveç, savcılarının Türkiye’deki ceza adaleti sistemindeki rolünü ve savcılık mesleğinin evrensel olarak kabul görmüş etik kurallarını temel alan bir kılavuz geliştirmenin faydalı olacağını düşünmüştür. PEN Norveç’in Türkiye’deki Savcılar için İddianame Yazım Kılavuzu, Türkiye’deki iddianame hazırlama sürecinin iyileştirilmesine hizmet edecektir. Kılavuzun bütününde vurgulandığı üzere, bir iddianamenin yazım sürecinin nitelikli hale getirilmesi, sadece dilbilimsel bir tartışma değildir. Aksine, bu tür bir

kılavuzun özellikle ifade ve basın özgürlüğü alanında daha az sayıda iddianame kaleme alınmasına hizmet edebilmesi umulmaktadır.

İfade özgürlüğü, bu çalışmanın etrafında düzenlendiği ana çerçevedir. PEN Norveç'in kılavuz ilkelerinin amacı, iddia edilen suçun yalnızca «ifadelerden» oluştuğu durumlarda soruşturmaların başlatılması ve yürütülmesine rehberlik etmesi gereken ilkeleri genel hatlarıyla belirlemektir. Öncelikli hedef, soruşturma sürecinin adil, gerekçeli, tutarlı ve savcılarının görevleri arasında yer alan temel hak ve özgürlüklerin korunması ile uyumlu olmasını sağlamak amacıyla Türkiye'deki savcılara genel kılavuz ilkeler sunmaktır.

Caroline Stockford, PEN Norveç Türkiye Danışmanı
Şerife Ceren Uysal, PEN Norveç Türkiye Hukuk Danışmanı

A- Türkiye'deki savcılar için iddianame yazım kılavuzu

Adil ve etkili bir ceza soruşturması, düzgün işleyen bir ceza adaleti sistemi için elzemdir. Cezai sürecin tüm özneleri için – mağdur, şüpheli / sanık ya da tanık – ve elbette bir bütün olarak toplum için hangi fiilin bir cezai sürece konu edileceğinin fiil gerçekleştirilmeden önce bilinmesi ve sonuçlarının öngörülebilir olması uluslararası anlamda koruma altına alınmış temel haklardan birisidir. Öngörülebilirlik ve hukuki belirlilik ilkelerinin sistematik anlamda göz ardı edildiği bir yargı rejimi söz konusu olduğunda hukuk devletinden de söz edilemez.

Bununla birlikte cezai süreç karmaşık bir yapıya sahiptir. Keskin matematiksel formüllerin tüm vakalara uygulanabilmesi mümkün değildir. Ancak olgulardan ileri gelen bu özgünlük, savcılar yönünden isnat edilen suçun niteliği, ağırlığı yahut şüphelinin kimliğinden bağımsız olarak, her durumda uyulması gereken temel ilkeler olduğu gerçeğini değiştirmez. Aynı şekilde savcılarının rolüne ilişkin uluslararası belgelerde de bu ilkeler kendine yer bulur.

Savcılarının uymaları beklenen mesleki ilkelerin yanı sıra, her ülkenin mevzuatına ve benimsediği ceza hukuku rejimine göre belirli farklılıklar içerse dahi, hukuk devleti ilkesinin benimsendiği hemen her ceza hukuku rejiminde iddianın bir yargılamaya dönüştürülmesi sürecinden beklenen, kaynağını ceza hukukuna

ilişkin evrensel kurallardan alan şekli ve içeriksel ortak kriterlerden söz edilebilir.

Bu kılavuzun amacı, Türkiye’de ceza yargılamasının yapı taşı olan iddianamelerde uygulamada sıklıkla yaşanan sorunlara dikkat çekerek, ceza adaletini zedelemeyen, temel hak ve özgürlüklerin ihlaline yol açmayan, savunma hakkını gözeten hukuka uygun iddianamelerin kaleme alınması için bir çerçeve oluşturabilmektir. Zira 2020 Türkiye İddianame Projesi Final Raporunda yer alan akademisyen ve avukat Kasım Akbaş imzalı “Yargılamanın Sıfır Noktası: İddianame” başlıklı makalede de belirtildiği üzere iddianame ceza yargılaması açısından temel önemde bir belgedir.

İddianame, adı üstünde, içinde iddialar taşıyan bir belge; savcılık tarafından yürütülen bir “soruşturma” süreci içerisinde hazırlanıyor, bir suç iddiasında bulunuyor ve yargılamanın “kovuşturma” denilen aşaması, bu belgenin mahkeme tarafından kabul edilmesiyle başlıyor. Dolayısıyla iddianame aynı zamanda, yargılamanın iki aşamasını, soruşturma ile kovuşturmayı birbirinden ayıran hukuki belgedir.⁶

Bu kılavuz, öncelikle savcılar yönünden uluslararası anlamda kabul görmüş temel ilkeleri kısaca özetleyecek, ardından Türkiye ceza hukuku rejimi kapsamında iddianamelere ilişkin belirlenmiş kuralları anımsatacaktır. PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi’nin odağını genel anlamda ifade özgürlüğü ile ilişkili iddianameler oluşturduğundan, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Anayasa) ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) kapsamındaki düzenlemelere değinilecektir. Ceza soruşturması ve bu anlamda iddianameler için temel önemdeki söz konusu hukuki düzenlemeler ve uluslararası kabul görmüş ilkeler tartışılırken Proje kapsamında ilgili başlığa ilişkin uygulamada tespit edilmiş kusur ve eksikliklerden örnekler verilecektir. Son olarak ise genel anlamda insan haklarının ve özelde ise savunma hakkı ve ifade özgürlüğünün ihlaline yol açmayacak şekilde iddianame kaleme alınmasını kolaylaştırabilecek bir kontrol listesi [*checklist*] içeriğinde yer almasının zorunlu olduğu düşünülen sorular bir liste olarak sunulacaktır.

B- Savcıların ceza soruşturmasındaki rolü ve savcılık mesleğine ilişkin belirlenmiş ilkeler

B-1: Ceza Muhakemesi Kanununa göre savcıların ceza soruşturmasındaki rolü:

Türkiye’de savcıların görevleri Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK)⁷ kapsamında düzenlenmiştir. CMK’nın 160. maddesine göre:

(1) Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar.

(2) Cumhuriyet savcısı, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür.

CMK md. 160’ın Türkiye ceza rejiminde savcılara yüklenen temel görevi tanımladığı tartışmasızdır. Yasa koyucu bu maddeye ilişkin kaleme aldığı madde gerekçesinde şu ifadelere yer vermiştir:

Madde, Cumhuriyet savcısının temel görevini belirtmektedir. Cumhuriyet savcısı bir suçun işlendiği görünümünü veren bir hâli öğrenir öğrenmez hemen gerçeği saptamak üzere harekete geçecektir; hedefi kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermektir. (...)

(...) Cumhuriyet savcısı, şüphelinin aleyhine ve lehine olan hususları eşit bir çaba göstererek araştıracaktır. Aynı zamanda suça ait delil, iz, eser ve emareler toplanacak ve muhafaza altına alınacaktır. Bilindiği üzere, soruşturma evresinde temel görevi yerine getiren organın faaliyetlerinde üç ilke egemen olmalıdır: Bunlar etkinlik, sür’at, dürüstlük ve hakkaniyettir. Maddenin ikinci fıkrasında yer alan hüküm dürüstlük ilkesinin

gereğidir. Bu ilkeyi Alman Usul Kanununun 160 ıncı maddesi de, bizde olduğu gibi ifade etmektedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6 ncı maddesine göre her kişinin, davasının adil olarak görülmesini istemek hakkı vardır. Soruşturma organı delilleri ahlâkîliğe uygun olarak toplamakla yükümlüdür.

Akademisyen ve avukat Kasım Akbaş'ın proje kapsamında kaleme aldığı "Yargılamanın Sıfır Noktası: İddianame" makalesinde de belirtildiği üzere bu düzenleme ve gerekçe metni dikkatli okunduğunda şu sonuca ulaşılır:

a) Soruşturma "bir suçun işlendiğini öğrenince" yapılan işlemler değil, "bir suçun işlendiği izlenimini veren hâli öğrenince" yapılan işlemlerdir;

b) Soruşturma "suçu" değil, "gerçeği" araştırmaya yöneliktir⁸

Uygulamada ise savcılar genelde maddi gerçeği açığa çıkarma amacından öte, cezalandırma amacıyla soruşturma yürüterek sonucunda iddianame düzenlediklerine ilişkin çok sayıda şikayet ve eleştiri söz konusudur. Türkiye İddianame Projesi kapsamında incelediğimiz 29 iddianamenin tamamının CMK md. 160 bağlamında tartışmalı bulunduğunu da belirtmek gerekir.

B-2: BM Savcılarının Rolüne Dair İlkeler.

1990 yılında Havana'da toplanan 8. Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi ve Suçluların Islahı Kongresi kapsamında kabul edilmiş olan Savcılarının Rolüne Dair İlkeler⁹, savcılık mesleği açısından temel önemde belgelerin başında gelmektedir. İlgili yönergenin giriş yazısında, yönergenin savcıların ceza muhakemesinde etkili, tarafsız ve adil olmalarını sağlama ve geliştirme konusunda Üye Devletlere yardımcı olmak için formüle edildiği belirtilmektedir.

Savcılarının Rolüne Dair İlkeler Yönergesi'nde yer alan 12. ilke şu şekildedir:

Savcılar görevlerini hukuka uygun olarak, adil, sürekli ve süratli bir biçimde, insan onuruna saygı gösterip koruyarak, insan

haklarının yanında yer alarak yürütürler ve bu suretle adil yargılamanın gerçekleştirilmesine ve ceza adaleti sisteminin düzgün işlemlerine katkıda bulunurlar.

Aynı Yönergede yer alan 13. ilke ise savcılarının görevlerini yaparken uymaları gereken ilkeleri tanımlar:

Savcılar görevlerini yaparlarken:

- a) İşlerini tarafsızlıkla ve her türlü siyasal, sosyal, dinsel, ırksal, kültürel, cinsel veya başka her hangi bir ayrımcılıktan kaçınarak yürütürler;
- b) Kamu yararını korurlar, objektif bir biçimde hareket ederler, zanlının ve mağdurun durumunu gereği gibi dikkate alırlar ve zanlının yararına veya zararına olup olmadığına bakmaksızın, ilgili her türlü duruma dikkat ederler;
- c) Görevlerinin icrası veya adaletin ihtiyaçları aksini gerektirmedikçe ellerinde bulunan bilgiyi gizli tutarlar,
- d) Mağdurların kişisel menfaatlerini etkileyen hususlarda onların görüş ve düşüncelerini dikkate alır ve mağdurları Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur olanlara Adalet Sağlanmasına dair Temel Prensipler Bildirisi'ne göre sahip oldukları haklardan haberdar eder.

Aynı Yönergede yer alan 14. ilke de özel bir önem taşır, zira her durumda iddianame düzenlemenin aksine ortada bir suç işlendiğine ilişkin emare olmadığında soruşturma veya başlamışsa kovuşturmayla son vermenin de savcılarının görevleri arasında yer aldığını belirtir:

Savcılar, tarafsız bir soruşturmanın isnadın temelsiz olduğunu göstermesi halinde kovuşturma başlatmaz veya devam etmezler veya muhakemeyi durdurmak için her türlü çabayı gösterirler.

B-3: Savcılar İçin Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa Esasları¹⁰

Budapeşte ilkeleri olarak da bilinen Savcılar İçin Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa Esasları, 2005 yılında Avrupa Konseyi bünyesinde toplanan Avrupa Savcıları Konferansı kapsamında kabul edilmiştir. Giriş bölümünde ilgili ilkelerin bağlayıcı olmamakla birlikte savcılarının görevlerini icrasına ilişkin yaygın olarak kabul görmüş ve etik ve benzeri hususlar konusunda ulusal düzeyde bir rehber olarak görülmesi gerektiği belirtilmekte ve tüm savcılardan beklenen davranış ve uygulama standartlarını ortaya koyduğu vurgulanmaktadır.¹¹

Budapeşte ilkelerinin belki de en önemlisi “Temel Görevler” başlığını taşıyan birinci ilkedir. Bu ilke şu şekildedir:

Savcılar her zaman ve her koşulda;

- » Dava açma görevi de dâhil olmak üzere görevlerini daima ilgili ulusal ve uluslararası hukuka uygun olarak icra ederler,
- » Görevlerini adil, tarafsız, tutarlı ve hızlı şekilde yerine getirirler,
- » İnsan onuru ve insan haklarına saygı duyar, bu değerleri korur ve desteklerler,
- » Toplum adına ve kamu yararına hareket ettiklerini dikkate alırlar,
- » Toplumun genel menfaatleri ile bireylerin hak ve menfaatleri arasında adil bir denge kurmaya çalışırlar.

Genel olarak savcıların mesleki davranışlarının listelendiği ikinci ilke ise oldukça kapsamlıdır. Savcıların meslek onurunu koruma yükümlülüğünden hukuki ve sosyal gelişmeleri takip ederek kendilerini geliştirme yükümlülüğüne kadar geniş bir yelpazeyi kapsar. Bu ilke içerisinde özel olarak şu alt-ilkeler dikkat çekmektedir:

- g) Görevlerini adil bir biçimde, korkusuzca, iltimas ve önyargı olmaksızın gerçekleştirmelidirler,

h) Bireysel çıkarların veya belli bir kesimin çıkarlarının, kamu ve medya baskısının etkisinde kalmamalıdır,

i) Tüm kişilerin kanun önünde eşit olma hakkına saygı duymalı; cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya diğer görüşler, cinsel yönelim, ulusal veya sosyal köken, ulusal azınlığa mensup olma, mülkiyet, doğum, sağlık, engellilik ve diğer her türlü statü temelinde herhangi bir kişiye karşı ayrımcılık yapmaktan sakınmalıdırlar, (...)

Budapeşte İlkelerinin üçüncüsü savcıların ceza soruşturmaları çerçevesindeki mesleki davranışlarına odaklanır. Burada ilk alt-ilke içeriğinde, savcıların AİHS 6. maddesinde ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatlarında açıkça ifade edilen adil yargılanma hakkı ilkesini destekleme yükümlülükleri tanımlanmaktadır. Beraberinde adil olmak, tarafsız ve objektif davranmak, bağımsız davranmak, ceza adalet sisteminin işlerliği için hızlı hareket etmek, masumiyet karinesi ilkesine saygı göstermek, sanığın lehine olan olgu ve delillere de erişmek gibi birçok alt-ilkeye açıkça yer verilmiştir.

B-4: Savcıların görevleri ile ilişkili Anayasa¹² ve AİHS¹³ düzenlemeleri

Yukarıda anımsatıldığı üzere savcılar cezai soruşturmaları yürütürken başka birçok kriteri gözetmenin yanı sıra insan haklarına saygılı olmakla, şüpheli haklarını korumakla, masumiyet karinesini ihlal etmemekle, ayrımcılık yapmamakla, tarafsız olmakla yükümlüdür.

Bu hali ile Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda yer alan kimi düzenlemelerin savcılarca istisnasız olarak her soruşturma sürecinde dikkate alınması gerektiği açıktır. Bu maddelerin bir kısmı şöyle sıralanabilir:

- Anayasa md. 10/1: Kanun Önünde Eşitlik

Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

-Anayasa md. 13: Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırlandırılması

Temel hak ve hürriyetler, özlere dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağılı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

-Anayasa md. 20: Özel Hayatın Gizliliğı

Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz

-Anayasa md. 25: Düşünce ve Kanaat Hürriyeti

Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir.

Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.

-Anayasa md. 26: Düşünceyi Açıklama ve Yayma Hürriyeti

Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet Resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir. (...)

-Anayasa md. 27: Bilim ve Sanat Hürriyeti

Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.

-Anayasa md. 28: Basın Hürriyeti

Basın hürdür, sansür edilemez. Basımevi kurmak izin alma ve mali teminat yatırma şartına bağlanamaz.
Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır

-Anayasa md. 38: Suç ve Cezalara ilişkin Esaslar

Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suç işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

Suç ve ceza zamanaşımı ile ceza mahkumiyetinin sonuçları konusunda da yukarıdaki fıkra uygulanır.

Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur.

Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz.

Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.

Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez. Ceza sorumluluğu şahsidir. (...)

Aynı şekilde AİHS içeriğine bakıldığında Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile birçok yönden paralellik arz ettiği ileri sürülebilir. AİHS kapsamında bir savcı açısından soruşturma süreci boyunca özenle ihlalinden kaçınılması gereken temel haklar şunlardır:

-AİHS md. 1: İnsan Haklarına Saygı Yükümlülüğü

Yüksek Sözleşmeciler Tarafından kendi yetki alanları içinde bulunan herkesin, bu Sözleşme'nin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlüklerden yararlanmalarını sağlarlar.

-AİHS md. 6: Adil Yargılanma Hakkı

1. Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, adil ve kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. Karar aleni olarak verilir. Ancak, demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veyahut, aleniyetin adil yargılamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçüde, duruşma salonu tüm dava süresince veya kısmen basına ve dinleyicilere kapatılabilir.

2. Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır.

3. Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir:

a) Kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek;

b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak; (...)

-AİHS md. 7: Kanunsuz Ceza Olmaz

1. Hiç kimse, işlendiği zaman ulusal veya uluslararası hukuka göre suç oluşturmayan bir eylem veya ihmalden dolayı suçlu bulunamaz. Aynı biçimde, suçun işlendiği sırada uygulanabilir olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez. (...)

-AİHS md. 8: Özel ve Aile Hayatına Saygı

1. Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

-AİHS md. 10: İfade Özgürlüğü

1. Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar. Bu madde, Devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine tabi tutmalarına engel değildir. (...)

-AİHS md. 14: Ayrımcılık Yasağı

Bu Sözleşme’de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır.

-AİHS md. 18: Haklara Getirilecek Kısıtlanmaların Sınırlanması

Anılan hak ve özgürlüklere bu Sözleşme hükümleri ile izin verilen kısıtlamalar öngörülükleri amaç dışında uygulanamaz.

Burada alıntılanan AİHS düzenlemeleri bir savcı açısından tıpkı yukarıda Anayasal düzenlemeler için belirtildiği üzere, istisnasız her soruşturmada dikkate alınması gereken temel hak ve özgürlüklere işaret etmektedir. Ancak bununla birlikte AİHS’in 7 no’lu ek protokolünün 4. maddesi de mutlak olarak savcılarının kontrol listesinde yer almalıdır. Zira bu madde “aynı suçtan iki kez yargılanmama ve cezalandırılmama” hakkını düzenlemektedir. Aynı şekilde 12 no’lu protokolün “ayrımcılığın genel olarak yasaklanması” başlığı altında düzenlendiği ve bu anlamda ana sözleşmedeki ayrımcılık yasağını genişlettiği unutulmamalıdır.

B-5: Ceza Muhakemesi Kanunu’na göre bir iddianamede aranan kriterler:

İddianameler için aranan kriterler CMK’nın 170¹⁴. maddesinde ayrıntılı olarak tanımlanmıştır. Madde metni şu şekildedir:

(1) Kamu davasını açma görevi, Cumhuriyet savcısı tarafından yerine getirilir.

(2) Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet savcısı, bir iddianame düzenler.

(3) Görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlenen iddianamede;

a) Şüphelinin kimliği,

b) Müdafii,

c) Maktul, mağdur veya suçtan zarar görenin kimliği,

d) Mağdurun veya suçtan zarar görenin vekili veya kanunî temsilcisi,

e) Açıklanmasında sakınca bulunmaması halinde ihbarda bulunan kişinin kimliği,

f) Şikâyette bulunan kişinin kimliği,

g) Şikâyetin yapıldığı tarih,

h) Yüklene suç ve uygulanması gereken kanun maddeleri,

i) Yüklene suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi,

j) Suçun delilleri,

k) Şüphelinin tutuklu olup olmadığı; tutuklanmış ise, gözaltına alma ve tutuklama tarihleri ile bunların süreleri, Gösterilir.

(4) İddianamede, yüklene suç oluşturulan olaylar, mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanır; yüklene suç oluşturulan olaylar ve suçun delilleriyle ilgisi bulunmayan bilgilere yer verilmez.

(5) İddianamenin sonuç kısmında, şüphelinin sadece aleyhine olan hususlar değil, lehine olan hususlar da ileri sürülür.

(6) İddianamenin sonuç kısmında, işlenen suç dolayısıyla ilgili kanunda öngörülen ceza ve güvenlik tedbirlerinden hangilerine hükmedilmesinin istendiği; suçun tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, ilgili tüzel kişi hakkında uygulanabilecek olan güvenlik tedbiri açıkça belirtilir.

Maddede yer alan “yüklene suç oluşturulan olaylar ve suçun delilleriyle ilgisi bulunmayan bilgilere yer verilmez” ifadesi 08.07.2021 tarihinde maddeye eklenmiştir. Ve PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi kapsamında hazırlanan iddianame inceleme raporlarında sıklıkla değinilen bir sorunun esasında yasa koyucu tarafından da tespit edilerek giderilmek istendiğini ortaya koyduğundan önemli bir gelişmedir. Zira iddianamelerde şüpheli ile yahut isnat edilen suçla

hiçbir ilgisi olmayan çok sayıda detayın yer aldığına ilişkin çok sayıda bulguya ulaşılmıştır. Gazeteciler Can Dündar ve Erdem Gül aleyhine düzenlenen iddianameyi inceleyen insan hakları hukukçusu Tony Fisher'ın iddianame inceleme raporunda belirttiği üzere:

Temmuz 2021 tarihinde Ceza Muhakemesi Kanunu madde 170/4'te yapılan ve savcılara iddianamelerde davayla ilgisiz materyallere yer verilmemesi talimatını veren değişiklikler, bu uygulamanın kabul edilemez olduğu konusunda belirli bir farkındalığın bulunduğunu göstermektedir. Umuyoruz ki savcılar bundan sonraki soruşturmalarda söz konusu değişiklikleri dikkate alacaktır. *(Can Dündar & Erdem Gül İddianame İnceleme Raporu)*¹⁵

Ancak ne yazık ki, bugün hala CMK'da yapılan düzenlemeye rağmen eski pratiğin sürdüğüne ilişkin bulgulara da raporlarımızda rastlanmaktadır.

Aynı şekilde CMK'nın 170. maddesinin – elbette geliştirilebilecek yanları olsa da – esasında yukarıda listelenen temel kriterleri karşılayan, gerçekten uygulandığında savunma hakkının kullanılmasına imkan yaratan, tutarlı iddianamelerin ortaya çıkabilmesi için güçlü bir zemin yarattığı da hatırlanmalıdır. Türkiye İddianame Projesi kapsamında üç ayrı iddianameyi incelemiş olan Norveçli yargıç Heidi Heddal bu hususa raporlarında sıklıkla dikkat çekmiştir.

Bir diğer tavsiye, CMK'nın 170. maddesine sonuna kadar riayet edilmesidir. Şayet bu sağlanırsa, iddianame sanığa yeterli bilgi verecektir. *(Pelin Ünker iddianame İnceleme Raporu)*¹⁶
Esasen, CMK md. 170 yerleşik uluslararası standartlar uyarınca iddianame yazmak için çok iyi bir araçtır. İlgili madde takip edildiğinde iddianamenin objektif, tarafsız, okunabilir ve işlevli olması sonucunu doğuracak noktaları içeren bir kontrol listesi gibidir. *(Fincancı, Önderoğlu, Nesin İddianame İnceleme Raporu)*¹⁷

Her ne kadar, Türkiye İddianame Projesi'nde yer alan uzmanlarca bu maddenin olumlu yanlarına dikkat çekilse de, uygulamada hala birçok iddianamenin madde gereklerini yerine getirmekten çok uzak olduğu gözlemlenmektedir.

C- Mevzuat ve benimsenmiş ilkeler ışığında Türkiye’de iddianameler

CMK da dahil olmak üzere, atıf yapılan ulusal ve uluslararası tüm hukuki belgeler birlikte incelendiğinde ortak olarak vurgulanan ilkeler olduğu görülmektedir. Bunlar özetle; etkinlik, süratli olmak, dürüst ve hakkaniyetli davranmak ve adil olmak, tarafsız olmak, önyargı ile hareket etmemek, ayrımcılık yapmamak, iddianamelerde gösterilmesi zorunlu hususlara yer verilmesi, şüphelinin lehine olan delillerin de toplanması, delillerin hukuka uygun toplanmasını sağlamak, aksi bir uygulama sonucu elde edilen delillere dayanmamak, adil yargılamanın gerçekleştirilmesine hizmet etmek, hukuka uygun davranmak, insan onuruna saygı duymak, insan haklarının yanında yer almak, kanun önünde eşitlik ilkesine saygı duymak, kamu, medya ya da bir kesimin çıkarlarının baskısının etkisinde kalmamak, masumiyet karinesini ihlal etmemek şeklinde sıralanabilir. Her bir kriter için ayrıca bir başlık açılmayacaktır ancak proje kapsamında incelenen 29 iddianamede en sık rastlanılan kusur ve eksikliklere odaklanılacaktır. Bununla birlikte bütün bu başlıklara tek tek değinmek bu çalışmanın kapsamını aşacağından, İddianame Projesi kapsamında en sık rastlanılan kusur ve eksikliklere odaklanılacaktır.

C-1: İddianamelerde gösterilmesi zorunlu hususlara yer verilmemesi:

Hakimler ve Savcılar Kurulu (HSK) tarafından yayımlanmış olan “İddianame ve Diğer Kararlara Yönelik Tavsiyeler”¹⁸ metninde belirli sayıda iddianamenin incelenmesi sonucu tespit edilen kusur ve eksiklikler listelenmekte ve savcılara bu tür eksiklik ve/veya kusurların giderilmesi yönünde kanun maddelerine de atıf yaparak tavsiyede bulunmaktadır.

Bu tavsiye metninin 8. ara başlığında incelenen iddianameler içerisinde bir kısmında **“iddianamelerde gösterilmesi zorunlu hususlara yer verilmediği”** tespit edilmiştir. HSK’nın ilgili tavsiye

kararında örneklendirilen eksiklikler arasında; şüpheli kimliklerinin açık gösterilmemesi, zorunlu müdafî ya da vekil yahut kanuni temsilcilerin isimlerine iddianamede yer verilmemesi, şikâyet tarihi, suçun işlendiği yer, tarih, zaman dilimi gibi CMK md. 170’de yer alan diğer zorunlu unsurların iddianamelerde bulunmaması ve aynı zamanda tanık beyanları, adli tıp yahut benzeri uzman raporlarının belirtilmemesi, gözaltına alınan yahut tutuklu olan şüpheliler olduğunda gözaltında ya da tutuklulukta geçen sürenin tespitine elverişli tarihlerin belirtilmemesi gibi hususlar sayılmıştır.¹⁹

PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi’nin incelediği iddianameler içerisinde de benzer tespitlerin yapıldığı iddianameler bulunmaktadır. Örneğin gazeteci Berzan Güneş iddianamesinin incelendiği raporda, suç tarihi ile fiillerin tarihinin örtüşmediği tespit edilmiştir.

(...) suçun gerçekleşme tarihinin 4 Nisan 2018 olduğu iddia edilmektedir. Bu tarih, iddianamede bahsi geçen sosyal medya paylaşımları ya da başka bir olay ile eşleşmemektedir. (*Berzan Güneş İddianame İnceleme Raporu*)²⁰

Suç tarihi ile ilgili karmaşa gazeteci Necla Demir aleyhine düzenlenen iddianame incelenirken de tespit edilmiştir.

Somut iddianamede tarih ve yer “11/01/2019 İSTANBUL/ MERKEZ” olarak belirtilmiştir. Verilen bu bilgideki muğlaklık derhal dikkati çekmektedir. Savcının hangi olaya atıfta bulunduğu konusunda başka ayrıntı verilmemektedir. Dikkatli bakıldığında daha da büyük bir eksiklik kendini göstermektedir. “11 Ocak 2019” tarihi, delil olarak sunulan iki gazete yazısının tarihleriyle (6 ve 10 Ekim 2016) veya belgede belirtilen hiçbir tarihle uyumsuzdur. (*Necla Demir İddianame İnceleme Raporu*)²¹

Yine gazeteci Nedim Türfent iddianamesine ilişkin raporda da HSK’nın yukarıda atıf yapılan deliller ve suç tarihinin belirlenmesiyle ilgili tespit ettiği eksiklikle paralel bir tespit yapılmıştır.

[İddianamede] şekli anlamda delillerin sıralandığı görülmekte ise de iddianamenin sonuç kısmında atıf yapılan 13.04.2016 tarihli tespit tutanağı ile bu tutanakta yer aldığı belirtilen Facebook ve Youtube içeriği deliller arasında yer almamaktadır. (...) CMK 170/3 düzenlemesinin amacı, delillerin sadece tek tek yazılması değil, ancak içeriklerinin şüphelinin anlayabileceği ve kendisini savunabileceği açıklıkla ifade edilmesinin sağlanmasıdır. Bu anlamda iddianame kapsamında gerek soruşturmanın başlangıcına yol açan ilk deliller, gerekse iddianameye ve yakalama işlemine dayanak yapıldığı anlaşılan 13.04.2016 tarihli tutanak içeriği anlaşılammamaktadır. Bu nedenlerle, şekli olarak delil sıralamasının yapıldığı görülmüşse de, CMK 170/3'ün delillerin belirtilmesi düzenlemesinin gereğinin yerine getirilmediği anlaşılmaktadır. (Nedim Türfent İddianame İnceleme Raporu)²²

Gazeteci Pelin Ünker İddianamesine ilişkin inceleme raporunu kaleme alan yargıç Heidi Heddgal delillere ilişkin noksanlığı şu şekilde özetlemiştir:

Delil listesi amacını yerine getirmemektedir. Deliller ve iddia edilen suç arasındaki bağlantıyı kurmak savcının görevidir. TCK 270. maddesine göre yazılarda suç teşkil ettiği değerlendirilebilecek bölümler varsa, bu bölümlerin tüm iddianamede tam olarak yer alması gerekmektedir. Bu bilginin olmaması CMK 170. maddesi bakımından ciddi bir noksanlık ve sanığı hem isnat edilen suç hem de bahse konu iddiayı desteklediği varsayılan delillerden bihaber bırakmaktadır. Aşağıda gösterildiği üzere, bu durum uluslararası adil yargılanma standartlarının da ihlalidir. (Pelin Ünker İddianame İnceleme Raporu)²³

C-2: İddianame içeriğinde eylemin ayrıntılı şekilde açıklanmaması:

HSK'nın aynı tavsiye kararları içerisinde yer alan bir diğer tespiti ise 9. ara başlıkta yer almıştır. "İddianame İçeriğinde Eylemin Ayrıntılı Şekilde Açıklanmadığı" başlığını taşıyan bu bölümde şu ifadelere yer verilmiştir:

Bir kısım iddianamede, suç konusu olay mevcut delillerle ilişkilendirilerek izah edilmeden; tehdit ettiği, hakarete bulunduğu, cinsel içerikli söz söylediği, cinsel saldırıda bulunduğu, kötü muamelede bulunduğu, görevli memura direndiği, mukavemet ettiği, zor kullanarak aldığı, mala zarar verdiği, dolandırdığı, hürriyetten yoksun bıraktığı, Orman Kanunu'na aykırı davrandığı, üzerine atılı suçu işlediği vb. gibi kapsamı belli olmayan ibareler kullanılarak yahut suç teşkil eden eylemler tavsif edilmeden sadece şikâyetçi ve şüpheli ifadelerinden bahisle atılı suçun işlendiği gerekçesiyle kamu davaları açıldığı tespit olunmuştur.²⁴

PEN Norveç tarafından incelenen iddianamelerde de en sıklıkla karşılaşılan sorunların başında gelen hususlardan biri budur. Özgür Gündem Gazetesi baskını akabinde gazete binasında bulunan gazeteciler aleyhine düzenlenen iddianameye ilişkin raporda yer alan tespit bu anlamda HSK'nın tespitlerini doğrular niteliktedir.

Belirtilen delilleri iç hukuk ve uluslararası hukuk açısından değerlendirmeden önce, iddianamenin en büyük kusurlarından birinin vurgulanması gerekmektedir. Savcı bu alıntıları belirli bir kişiye atfetmemektedir. 22 gazetecinin tamamı polis memurlarına hakaret etmekle suçlanmaktadır. Ancak söz konusu ifadeleri kimin kullandığı belli değildir. Objektif bir okuyucu açısından 22 gazetecinin hepsinin iddianamede öne sürülen sözleri birlikte söylemesi gerçekçi görünmemektedir. (*Özgür Gündem Baskını İddianame İnceleme Raporu*)²⁵

Gazeteci Seyhan Avşar Oğuz hakkındaki iddianamenin incelendiği raporda ise şu husus tespit edilmiştir:

Bütün iddianameler yönünden önemli noktalardan birini; yüklenen suçun, bu suça uygulanacak TCK maddesindeki unsurlar ile ilişkilendirilmesi oluşturur. İncelenen iddianamede bu kısım tamamen eksiktir. Haberlerin savcıların kişilik haklarını neden ihlali ettiğine veya savcılara yönelik nasıl bir hakaret içerdiğine dair herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Ayrıca, "hakaret" fiilinin tanımına da yer verilmemiştir. Yazıların içeriğinin hakaret olarak değerlendirilmesi Avşar hakkında ceza soruşturması açılmasını gerekçelendirmek için yeterli değildir. (*Seyhan Avşar Oğuz İddianame İnceleme Raporu*)²⁶

Hak ve özgürlükleri ihlal etmeyen iddianamelerin yazılması için tavsiyeler.

Takip edilmesi tavsiye edilen kurallar:

- » Bazı iddianamelerde tek bir cümlenin 10 satırdan dahi uzun olabildiği görülmüştür. Cümleler kısa, net ve okunaklı kurulmalıdır.
- » Anlatımsal tutarlılık ve anlaşılabilirliği güçlendirecek şekilde paragraf kullanımlarına özen gösterilmelidir.
- » İddianamelerin, mutlak olarak içerikle uyumlu şekilde ara başlıklara sahip olması önemlidir.
- » Deliller iddianame içerisinde kronolojik bir sıralama ile yer almalıdır.
- » İsnat edilen fiil yahut delil sadece bir ifadeden ibaret olduğunda (makale, sosyal medya paylaşımı yahut bir beyan) seçici bir alıntılama yerine, içeriğin bağlamının ve bütünlüğünün anlaşılabilmesi için tamamına iddianamede yer verilmelidir.
- » İddianame içeriğinde neyin alıntı olduğu, neyin olmadığı net şekilde anlaşılabilmeli ve alıntılara mutlaka kaynak gösterilmelidir.
- » HSK'nın atıf yapılan tavsiyelerinde de belirtildiği üzere mutlak olarak hukuki olmayan ifadelerden kaçınılması gerekmektedir.
- » Bazı suç tiplerinde kovuşturmaya geçilebilmesi için kesin süreler belirlendiği de gözetilerek, suç tarihi dışında, iddianame düzenleme tarihinin mutlak olarak iddianamede görünür şekilde yer almasına özen gösterilmelidir.

Kontrol listesi:

- » CMK md. 170/3 içeriğinde yer alan zorunlu unsurların tamamı iddianamede yer alıyor mu?
- » Şüpheli hakkında aynı suç nedeniyle yürüyen derdest bir soruşturma yahut kovuşturma var mı?
- » Şüpheli hakkında daha önce aynı suçlamadan verilmiş bir kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin karar yahut yargılamaya geçilmişse beraat kararı var mı?
- » İsnat edilen suçla ilgili kovuşturmaya geçilebilmesi için yasada belirlenmiş kesin bir süre var mı?
- » Şüphelinin fiili ile ilgili bir hukuka uygunluk nedeni var mı?
- » Şüphelinin lehine olan deliller toplanıp, iddianamede belirtildi mi?
- » Şüpheli aleyhine iddianame düzenlenmesini gerektirecek kuvvetli bir şüpheyi destekleyen deliller var mı?
- » Şüpheli aleyhine ve lehine tüm deliller, kronolojik bir düzenle ve anlaşılabilir bir dilde iddianame içerisinde yer alıyor mu?
- » Şüpheli aleyhine deliller ile fiil arasında ilişki kuruldu mu?
- » İddianameye dahil edilen deliller hukuka uygun olarak mı elde edildi?
- » İddianamede şüpheli ya da üçüncü bir kişi yönünden masumiyet karinesinin ihlaline yol açacak bir ibare var mı?
- » İddianamede şüpheli veya suç isnadı ile ilgisi olmayan ifadeler ve anlatımlar bulunuyor mu?
- » Suç isnat edilen “ifade”, ulusal ve uluslararası mevzuat kapsamında koruma altında olan ifadelerden mi?
- » İddianame, Anayasa ve/veya AİHS kapsamında korunan herhangi bir temel hakka ölçüsüz bir müdahaleye yol açıyor mu?

Gazeteci Canan Coşkun aleyhine düzenlenmiş bir iddianameye ilişkin kaleme alınan raporda ise şu ifadelere yer verilmiştir:

Bilindiği üzere CMK md. 170/4, savcılara isnat edilen suçlu oluşturan olayları mevcut delillerle ilişkilendirerek açıklamaları görevini yüklemektedir. Haber içeriğinde hiçbir cümle Berk Ercan'ı, ailesini yahut soruşturmayı yürüten savcuyu hedef göstermediği yerde, CMK md. 170/4'ün gereğinin yerine getirilmesi zaten fiili olarak imkansızdır. (*Canan Coşkun İddianame İnceleme Raporu*)²⁷

C-3: İddianamelerde lehe delillere yer verilmemesi:

Türkiye İddianame Projesi kapsamında kaleme alınan inceleme raporlarında sıklıkla yapılan tespitlerden biri savcıların şüpheliler lehine olan delilleri dikkate almamasıdır. Örneğin;

Şüpheli hakkında şüphelinin mesleğinin zorunlu bir parçası olan makale yazmak, söyleşi yapmak gibi fiiller suçla dayanak fiiller olarak kabul edilmiş ve ileri sürülmüşse ve isnat edilen suçlamalara ilişkin başkaca tek bir fiil de ileri sürülmemişse, şüphelinin mesleğinin mutlak olarak göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır. Burada şüphelinin mesleği tartışmasız olarak bir lehe delil ifade etmektedir. Bu konunun iddianame içerisinde ele alınmamış olması CMK 170/5 bağlamında iddianamenin hukukiliğini tartışmalı hale getirmektedir. (*Deniz Yücel İddianame İnceleme Raporu*)²⁸

Delillerin üstün körü sıralandığı, içeriklerine yer verilmeyen, lehe delil değerlendirmesi yapılmayan ve delillere erişimin dahi sağlanmadığı bir iddianamenin CMK md. 170/3'e uygun kaleme alındığını düşünmek imkansızdır. (*Canan Coşkun İddianame İnceleme Raporu*)²⁹

Söz konusu tanıklardan 4'ünün şüpheli hakkında "DİHA`ya [Dicle Haber Ajansı] bağlı gazeteci", "DİHA muhabiri", "DİHA ajansında çalışır" ifadelerini kullandığı, 1`inin [E.

K. D.] “Yüksekova`da gazetecidir” dediği, 5`inin “basın faaliyeti yürütür”, “röportaj yaparken gördüm”, “gazeteci olarak bilirim” şeklinde beyanda bulunduğu görülmüştür. Ancak iddianamede Savcılık makamı tarafından şüphelinin gazeteci olduğu hususuna değinilmediği tespit edilmiştir. Bu husus temel bir eksikliğe işaret etmekte olup, lehe olan delillerin değerlendirilmediği ve yanı sıra iddianameye dayanak yapılmış beyanlar içerisinde sadece aleyhe yorumlanabilecek cümlelerin seçilerek kullanılmış olduğu izlenimini yaratmaktadır. (*Nedim Türfent İddianame İnceleme Raporu*)³⁰

C-4: Tüm ilke ve yasal düzenlemelerin ortak vurgusu: Sürat

Yukarıda atıf yapılan ilkeler ve ayrıca mevzuat dikkate alındığında savcılardan beklenen soruşturma süreçlerini süratle yürütmeleridir. Bunun bir nedeni kamu düzeninin korunması iken, diğer bir nedeni ise yargılama tehdidi altındaki şüphelinin suç işlemediği bir durumda hızla aklanma hakkıdır. HSK'nın yukarıda da değinilen Tavsiye metninde gecikmeli tanzim edilen iddianameler 13. ara başlıkta yer almıştır. HSK'nın tespiti şu şekildedir:

Ayrıntıları 24/05/2012 tarihli inceleme tutanağında belirtilen (1-145) sıra arasındaki toplam 145 adet dosyanın tüm deliller toplandıktan sonra 3 ay ila 1 yıl 1 ay herhangi bir işleme tevessül edilmeden işlemsiz bekletildikten sonra iddianamelerinin düzenlendiği tespit edilmiştir.³¹

Bu noktada PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi kapsamında incelenen 29 iddianamenin çok büyük bir kısmı bu aynı endişe verici tabloya ve hatta daha da kötüsüne işaret etmektedir. 2013 yılında gerçekleşen Gezi Parkı eylemlerini konu alan **Gezi Parkı iddianamesinin tarihi 19 Şubat 2019'dur**. Gazeteci Nedim Türfent ise, 13.05.2016 tarihinde tutuklanmış, **iddianamesi ise 9 ay 24 gün sonra, 07.03.2017 tarihinde** düzenlenmiştir. Nedim Türfent İddianame İnceleme Raporunda da belirtildiği üzere;

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi md. 6/1 düzenlemesi incelendiğinde, öncelikle bireylerin yargılamalarının makul bir süre içerisinde gerçekleşmesinin adil yargılanma hakkı kapsamı içerisinde ele alındığı açıkça görülecektir. Bu anlamda Nedim Türfent'in tutukluluğunun üzerinden 9 ay 24 gün geçtikten sonra iddianamesinin yazılmış olması ve ilk kez hakim karşısına tutukluluğunun 14. ayında çıkabilmiş olması adil yargılanma hakkının AİHS md. 6/1 anlamında henüz ilk aşamada ihlal edildiği izlenimini oluşturmaktadır. (*Nedim Türfent İddianame İnceleme Raporu*)³²

Gazeteci Deniz Yücel yönünden de raporda aynı husus tespit edilmiştir:

Deniz Yücel hakkındaki iddianame 13.02.2018 tarihinde yani gözaltına alındığı tarihten tam 1 yıl sonra açıklanmıştır. (*Deniz Yücel İddianame İnceleme Raporu*)³³

Aynı şekilde incelenen gazeteci Ahmet Altan iddianamesinin Altan'ın tutuklandığı tarih olan 23.09.2016 tarihinden aylar sonra 11.04.2017 tarihinde düzenlendiği tespit edilmiştir.³⁴ İddianame hazırlanma sürecinin uzun olduğu bir başka örnek olarak Özgür Gündem Baskınına ilişkin iddianame inceleme raporunu hazırlayan hukuk uzmanları olay ile iddianame hazırlama tarihi arasında geçen süreyi şaşırtıcı bulduklarını belirtmiştir:

İsnat edilen suçların tarihi (16 Ağustos 2016) ve iddianamenin düzenlenme tarihi (27 Eylül 2017) arasında bir yıldan uzun bir süre geçmiştir. İlk bakışta iddianame çok karmaşık ve aşırı uzun gözükmemektedir. Bu nedenle, soruşturma aşamasının ve iddianamenin hazırlanmasının neden 13 aydan uzun bir süreye yayıldığı sorusu gündeme gelmektedir. (*Özgür Gündem Baskını İddianame İnceleme Raporu*)³⁵

Gazeteci Seyhan Avşar Oğuz iddianamesine ilişkin kaleme alınan inceleme raporunda ise iddianamede suça konu kabul edilen makalelerin Mart 2019'da yayımlandığı, ancak iddianamenin 19 Eylül 2019'da düzenlendiği tespit edilmiştir:

(...) [M]ahkeme, haberlerin yayımlanmasını takip eden dört aylık süre içerisinde iddianamenin mahkemece kabul edilmemiş olması nedeniyle Basın Kanunu'nun 26. maddesi uyarınca davanın düşürülmesine karar vermiştir. (*Seyhan Avşar Oğuz İddianame İnceleme Raporu*)³⁶

C-5: İddianamelerde “Masumiyet Karinesine” yaklaşım:

Savcıların şüpheli haklarını korumakla yükümlü oldukları ulusal ve uluslararası mevzuat içerisinde açıkça ve altı çizilerek vurgulanmıştır. Şüpheli haklarının korunmasının temel gereklerinin başında temel bir insan hakkı olan masumiyet karinesinin ihlal edilmemesi gelmektedir. Çalışmamız sonucunda kaleme alınan raporlar bu konuda da endişe verici sonuçlara işaret etmektedir:

- Necla Demir İddianame İnceleme Raporu:

Savcı deliller ile yüklenen suç arasındaki açık rabitanın kurulamayacağı ortaya çıktıktan sonra dahi kovuşturmayı durdurmamıştır. Bu durum AİHS md. 6 tarafından güvence altına alınan “adil yargılanma hakkı”nın ayrılmaz bir temel işlevi olarak AİHS md. 6/2 ile düzenlenen masumiyet karinesinin ağır bir ihlali anlamına gelmektedir.³⁷

- Abdurrahman Gök İddianame İnceleme Raporu:

Niteliksiz bir iddianamenin masumiyet karinesi ve savunma hakkı başta olmak üzere çok sayıda temel hak ve özgürlüğü zedelediğini tespit etmek gerekmektedir. Hele ki incelediğimiz örnekte olduğu üzere gözaltı işlemi 2018, iddianame tarihi 2020 ve karar tarihi 2022 olduğunda (ki bugün ortada istinaf incelemesinde olan bir hapis cezası da söz konusu iken) en azından 4 yıldır ceza tehdidi altında olan bir kişinin söz ettiğimizde sorunun boyutu daha da iyi kavranabilir.³⁸

-Diyarbakır / Kürt Gazeteciler Yargılaması İddianame İnceleme Raporu:

CMK md. 170/4 bağlamında iddianamede dikkat çeken bir hususun ayrıca ele alınması gerekmektedir. İddianame, bu soruşturmada şüpheli olmayan bir başka gazetecinin ismine, açık kimlik bilgilerini de içeren bir şekilde tam 30 kez yer vermiştir. Masumiyet karinesi ve özel hayata saygı prensibi gereği bu raporda ilgili gazetecinin ismi kullanılmayacaktır. İddianame bu gazetecinin sadece kimliğini, özel yaşamını ve mesleki faaliyetlerini ifşa etmekle kalmamış, ayrıca kendisinden ısrarla, tam 30 kez şüpheli olarak bahsetmiştir.. Bu durum bir kez daha bir iddianameden öte polis fezlekesi okunduğu hissini güçlendirmektedir.³⁹

C-6: İddianamelerde “İfade Özgürlüğüne” yaklaşım

Savcıların görevleri arasında temel hak ve özgürlüklerin korunmasının yer aldığını belirtmiştik. Yani her bir savcı ifade özgürlüğünü korumak ve onun keyfi kısıtlanmasını engellemekle yükümlüdür. Ancak çalışmamız kapsamında ne yazık ki tam aksi bir sonuçla karşılaşılmıştır. Bu başlık altında raporlarda yapılan bazı tespitlerin aktarılması ile yetinilecektir.

- Osman Kavala ve Diğerleri-Gezi Parkı Davası İddianame İnceleme Raporu:

Ayrıca ve önemli bir husus olarak, iddianamede, demokratik bir toplumun korunması için büyük önem taşıyan haklar olan örgütlenme ve ifade özgürlüğünü barındıran barışçıl ve yasal aktivitelere olan yaklaşımda, uluslararası hukuka bağlı kalmamasının oluşturduğu temel hukuki kusurlar da bulunmaktadır.⁴⁰

- Pelin Ünker İddianame İnceleme Raporu:

“Paradise Belgeleri”nin içeriği hakkında neredeyse tüm dünyada haberler yayınlandı. Pelin Ünker ceza suçlamasıyla karşılaşılan tek gazeteci oldu. İfade özgürlüğü demokratik bir

toplumun en önemli temellerinden birisini oluşturmaktadır. Araştırmacı bir gazeteci olarak bu yazıları yazmak Ünker'in işinin parçasıdır ve kendisinin AİHS 10. maddesi kapsamındaki haklarının ihlal edildiği açıktır.⁴¹

- Cumhuriyet Gazetesi Davası İddianame İnceleme Raporu:

İddianame, Cumhuriyet Savcısının, basının siyasi konularda bilgi verme hakkını ve görevini güvence altına alan kanunları tanımadığını, ifade özgürlüğü üzerindeki kısıtlamaları genişletme niyetinde olduğunu açıkça yansıtmaktadır.⁴²

- Fincancı, Önderoğlu, Nesin İddianame İnceleme Raporu:

İddianame bahse konu içeriklerin hem ulusal kanunlara hem de uluslararası standartlara göre ifade özgürlüğünü aşmış olduğunu da tartışmalıdır. İddianamede ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğünden bahsedilmektedir fakat tartışılmamakta, sadece reddedilmektedir.⁴³

- Çapan, Aykol, Keskin İddianame İnceleme Raporu:

Bu iddianamede savcının bahsettiği gibi, basın özgürlüğü sınırsız değildir. Bu cümle özünde doğrudur. Fakat, ifade özgürlüğünün korunması kapsamında medya kuruluşlarını kısıtlamak için, bu kısıtlamaların gerekçelendirmeleri AİHS madde 10/2 ve MSHUS madde 19/3'e göre meşru olmalıdır.⁴⁴

- Bülent Şık İddianame İnceleme Raporu:

Türk Ceza Kanunu'nun ilgili maddeleri ifade özgürlüğü ilkeleriyle birlikte değerlendirildiğinde iddianamedeki en büyük sorun, ortaya konulan olguların bir suç teşkil etmiyor gibi görünmesidir.⁴⁵

- Seyhan Avşar Oğuz İddianame İnceleme Raporu:

[İddianamede] Basın Kanunu'nun 3. maddesine ve basının haber alma ve haber verme özgürlüğüne atıfta

bulunulmamaktadır. Yine hem Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda hem de AİHS madde 10 kapsamında güvence altına alınan ifade özgürlüğü hakkına herhangi bir atıfta bulunulmamaktadır. (...) Sonuç olarak, Avşar'a karşı kamu görevlisine hakaretten iddianame düzenlenmesi AİHS md. 10 kapsamında güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlalidir. İddianame Türkiye Cumhuriyeti Anayasasını da ihlal etmektedir.⁴⁶

-Veysel Ok İddianame İnceleme Raporu:

Veysel Ok davasında basın ve ifade özgürlüğünün çeşitli veçheleri bir araya gelmiştir. Her şeyden önce, Veysel Ok bir avukat olarak mahkemede veya savunma avukatı olarak yürüttüğü faaliyetler bağlamında kendini ifade ederken yüksek düzeyde bir korumadan yararlanmalıdır. Yaptığı açıklamanın bu bağlamın dışında olduğu düşünülebilir, ancak yine de Veysel Ok bu açıklamaları yaparken yargının idaresinde merkezi bir pozisyona sahip olan kamu ile mahkemeler arasındaki bir aracı olma rolünden hareket etmiştir. AİHM'in içtihatları doğrultusunda, Veysel Ok'un açıklaması kamunun hukuk mesleğinin etkili bir temsil sağlama becerisine güven duyabilmesi bakımından önem taşımaktadır. Veysel Ok, yargı sistemini eleştirerek güven kazanmaya ve bu bakımdan görevini yerine getirmeye çalışmıştır. Bu nedenle ilk bakışta iddianamenin AİHS 10. maddede belirtilen ifade özgürlüğünü ihlal ettiği söylenebilir.⁴⁷

C-7: Savcının tarafsız olma yükümlülüğü:

PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi kapsamında incelenen iddianamelerin büyük çoğunluğunun en kaygı veren yanı, iddianame savcılarının soruşturma sonucunda maddi gerçeği açığa çıkarma kaygısından öte bir cezalandırma motivasyonu ile hareket ettiğine ilişkin ortaya çıkan şüphedir.

Gezi Parkı Davası iddianamesine ilişkin inceleme raporu bu kaygıyı şu sözlerle ifade etmiştir:

Bir savcının, 'kendini kaptırarak', yasaya bağlılık yahut delillerin objektif olarak değerlendirilmesi yerine kişisel ideolojik görüşünü yansıtan yahut herhangi bir resmi ideoloji ile uyumlu bir iddianame yazması sonucuna düşmemesi için Cumhuriyet Savcılığı birimlerinde bu tür iddianamelerin sıkı bir gözetim altında tutulması gerekmektedir. Bu, iyi bir yönetim meselesidir. Bu iddianamenin yetkin bir hukuk görevlisi tarafından uygun ya da yeterli bir şekilde yönetilip, kontrol edildiğini düşünmek mümkün değildir. (*Osman Kavala ve Diğerleri - Gezi Parkı Davası İddianame İnceleme Raporu*)⁴⁸

Ancak bu tek örnek değildir. Gazeteciler Fincancı, Nesin, Önderoğlu iddianamesi incelemesinde şu tespit yapılmıştır:

Üç sanık hakkındaki iddianamenin herhangi bir uluslararası standart çerçevesinde değil de siyasi bir motivasyonla yazıldığı kolayca anlaşılmaktadır. (*Fincancı, Nesin, Önderoğlu İddianame İnceleme Raporu*)⁴⁹

Gazeteci Hikmet Tunç Kumli'nin iddianamesine ilişkin raporda yer alan şu tespit tüm sorunun bir özeti niteliğini taşımaktadır:

[K]armaşık olmayan, delilleri de ayan beyan ortada olan bir vakada dahi bu ölçüde başarısız bir iddianame kaleme alınması, yine iddianamede olgu, iddia ve delillerden öte, ifade özgürlüğünün sınırlanmasına yönelik tarafgir bir motivasyonun öne çıkması endişe vericidir. Bu iddianame okunduğunda, Ahmet Altan iddianamesindeki 'subliminal mesaj verme iddiaları', yahut Osman Kavala-Casusluk iddianamesinde kişinin seyahat kayıtlarından suç üretilmesi, yine Büyükkada iddianamesinde her tarafı camla kaplı, dışarıdan görülebilen bir odada düzenlenen toplantıya gizli örgüt toplantısı muamelesi yapılması şaşırtıcı olmaktan çıkmaktadır. Zira tamamındaki ortak nokta suç şüphesini araştırmak yerine, suçlamaya yönelik açık arzu ve motivasyondur. (*Hikmet Tunç Kumli İddianame İnceleme Raporu*)⁵⁰

C-8: Öne çıkan diğer sorunlar:

Bu kılavuz içerisinde iddianamelere dair tespit edilen bütün sorunlara yer verilmesi elbette mümkün değildir. Ancak bununla birlikte bazı çarpıcı hususların bundan sonraki iddianamelerde tekrarlanmaması adına burada da belirtilmesinde fayda görülmüştür.

- Tarihlerde tutarsızlık:

Gazeteci Necla Demir iddianamesi ile tespit edilen bu husus, iddianame ile birlikte tüm soruşturma sürecini şüphelye karşılamaya yol açmıştır:

İddianameye göre savcı “şüpheli hakkındaki soruşturma işlemlerini başlatmak” için gereken izni 2 Ocak 2020’de almıştır. İç hukukta “soruşturmayı başlatma izni”nden söz edilmekle birlikte, pratikte bu izin daha ziyade “iddianame düzenleme” izni olarak verilmektedir. Bu durum Adalet Bakanlığı’nın izninin halihazırda devam eden soruşturmalar için alındığı anlamına gelir. Dolayısıyla 2020 yılının hemen ikinci gününde bir izin alınabilmiş olması için, soruşturmanın en azından 2019 yılından beri, belki de bundan da uzun bir süredir devam ediyor olması gereklidir. Olayların kronolojisine daha yakından bakıldığında gizemli bir senaryo karşımıza çıkmaktadır. Soruşturmanın başlatılması, iddianame düzenleme izni başvurusunun yapılması ve Adalet Bakanlığı’nın bu izni vermesi görünüşe göre 2020’nin ilk iki günü içerisinde gerçekleşmiştir (1 Ocak 2020’nin resmi tatil olduğuna dikkat çekmek isteriz). Neredeyse imkansız görünen bu senaryo yargı sürecinin doğru ve hukuka uygun bir şekilde işletilmediği şüphesine yol açmaktadır. (Necla Demir İddianame İnceleme Raporu)⁵¹

- Alıntılarda eksiklik, hata yahut seçici alıntı tercih edilmesi:

Aşağıdaki örnek, bir iddianamede neyin alıntı neyin savcı tarafından kurulmuş bir cümle olduğunun anlaşılmadığını tespit etmesi nedeniyle çarpıcıdır:

İddianamede atf yapılan Anayasa Mahkemesi kararı, bu değerlendirme kapsamında özel olarak önemsenmektedir. Yukarıdaki alıntıda da görüleceği üzere ilgili paragrafın bir yerinde önce bir tırnak işareti kullanılmak suretiyle bir alıntı yapıldığı hissi oluşturulmakta, ancak daha sonra bu tırnak kapatılmamaktadır. Bu nedenle öncelikle metnin hangi bölümünün alıntı, hangi bölümünün ise iddianame savcılarının yorum yahut değerlendirmesi olduğu anlaşılammaktadır. Burada alıntılanıldığı izlenimi yaratılan bir Anayasa Mahkemesi kararı olduğu yerde, bu durumun basit bir imla hatası olarak kabul edilemeyeceği de ortadadır. Zira hukuki metinlerde tek bir kelime yahut bağlacın dahi sonucu değiştirecek bir öneme sahip olacağı hukuk fakültesinden mezun her bireyin bilgisi dahilindedir. (*MİT Mensubu Haberleri Davası İddianame İnceleme Raporu*)⁵²

Cumhuriyet Gazetesi iddianamesinin incelenmesinde de seçici alıntılama yönteminin tercih edildiği tespit edilmiştir:

Bu iddianamede içtihadattan ister kasten ister ihmal yoluyla seçici bir şekilde alıntı yapılması, yalnızca tarafsız gibi görünmesi nedeniyle değil, aynı zamanda mahkemeyi yanıltma riski taşıdığı ve böylece mahkemenin yanılığa düşmesine neden olduğu için de oldukça sorunludur. (*Cumhuriyet Gazetesi İddianame İnceleme Raporu*)⁵³

Ahmet Altan İddianame İnceleme Raporu'nda ise birbirinden farklı iddianamelerin birbirlerinin delili gibi kullanıldığı ve sürekli içiçe geçen alıntılar kullanıldığı tespit edilmiştir:

Bir bütün olarak bu iddianame içinde alıntılanan diğer iddianameye ait bir paragraf (iddianame sayfa 56) incelenen bu iddianamenin soruşturma dosyasında gerçekleştirilmiş bir işleme atf yapmaktadır. Ortada adeta birbirine atf yapan bir iddianameler paradoksu söz konusudur. Bu durum; her ikisi de derdest olan ve şüpheliler, yöneltilen isnatlar gibi asli unsurları yönüyle birbirinden farklı iddianamelerin birbirlerine "delil" teşkil edecek şekilde ve masumiyet karinesi bağlamında açıklanamayacak genişlikle yorumlandıkları izlenimini oluşturmaktadır. (*Ahmet Altan İddianame İnceleme Raporu*)⁵⁴

Burada çarpıcı bir örnek olarak gazeteci Hikmet Tunç Kumli aleyhine yazılmış iddianameye de değinmek gerekmektedir.

Ne yazık ki, savcı, kararın sadece belirli bölümlerini iddianame öyküsünde kullanmak üzere seçmiş ve kalanını görmezden gelmiştir. Bu nedenlerle savcının şüpheliler aleyhine cımbızlama suretiyle seçmece bir atıf yöntemini tercih ettiği izlenimi güçlenmektedir. Özetle denilebilir ki; iddianamede atıf yapılan kararın savcının alıntılacağı bölümü dışındaki paragraflarının tamamı, özünde neden şuan incelenen iddianamenin aslında hiç düzenlenmemesi gerektiğini anlatır niteliktedir. (*Hikmet Tunç Kumli İddianame İnceleme Raporu*)⁵⁵

Son olarak birçok raporda, iddianamelerin Emniyet Müdürlüğü mensuplarınca düzenlenmiş fezkelekerden kopyalandığı şüphesi ortaya çıkmıştır. Örneğin;

İddianame içerisinde toplamda 61 yerde “tespit ve değerlendirmenin” ilgili Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü’ne ait olduğunu açıkça ve tartışmasız ortaya koyan cümleler bulunmaktadır. Ayrıca bu cümlelerin hiçbiri alıntılanmamış, aksine tamamı iddianamenin akışının bir parçası olarak yer almıştır. (...) Kısacası, iddianamede çok sayıda bölümün fezkeden doğrudan kopyalanıp yapıştırıldığı ve iddianamenin esasını Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü’nün hazırladığı fezlekenin oluşturduğu şüpheye yer vermeyecek kesinlikle tespit edilebilmektedir. (*Diyarbakır / Kürt Gazeteciler Yargılaması İddianame İnceleme Raporu*)⁵⁶

- İddianamelerde şüphelilerle yahut suçlamayla ilgisi olmayan detaylara yer verilmesi:

Bu konuda CMK’da 08.07.2021 tarihinde düzenleme yapıldığını yukarıda belirtmiştik. Ancak aynı sorunlu uygulamanın devam ettiği tespit edilmektedir. Örneğin Diyarbakır / Kürt Gazeteciler yargılamasının iddianamesi, bu düzenlemeden çok sonra düzenlenmiştir. Ancak 24.03.2023 tarihli bu iddianameye ilişkin hazırlanan raporda şu tespite yer verilmiştir:

Toplamda 728 sayfa olan bu iddianamenin özetinin çıkartılması bazı zorluklar içermektedir. İleride açıklanacağı üzere öncelikli olarak bu zorluk; iddianamenin suçlama, şüpheli veya fiille ilgisi olmayan çok sayıda detay ve tekrar içermesinden kaynaklanmaktadır. Zira bu tür bir iddianame karşısında savunma yapabilmek için kişinin öncelikle kendisinin neyle suçlandığını bunca ilişkisiz bilgi yığını arasında ayıklayarak bulması gereklidir.. Bu ilk tespitle bile iddianamenin esasında savunma hakkının etkin kullanımını zorlaştıracak düzeyde ilgisiz içeriğe sahip olduğu ileri sürülebilir. (*Diyarbakır / Kürt Gazeteciler Yargılaması İddianame İnceleme Raporu*)⁵⁷

D- Hak ve özgürlükleri ihlal etmeyen iddianamelerin yazılması için tavsiyeler:

Bu bölümde tavsiyeler iki ayrı grup içerisinde ele alınacaktır. İlk grup dil ve anlatım özellikleri ile ilgili, ikincisi ise bir iddianamelerin doğrudan özüne ilişkindir.

Bu kılavuzda örneklendirilmemiş olmakla birlikte, inceleme raporlarında iddianamelerde benimsenen anlatım özellikleri de sıklıkla eleştiri konusu olmuştur. Zira iddianame herhangi bir metin değil ama cezai yargılamanın kurucu metni olduğundan, anlatımdaki karmaşa doğrudan savunma hakkını zedelemektedir. Bu bağlamda iddianame savcılarının basit bazı kuralları takip etmeleri tavsiye edilmektedir.

- » Bazı iddianamelerde tek bir cümlenin 10 satırdan dahi uzun olabildiği görülmüştür. Cümleler kısa, net ve okunaklı kurulmalıdır.
- » Anlatımsal tutarlılık ve anlaşılabilirliği güçlendirecek şekilde paragraf kullanımlarına özen gösterilmelidir.
- » İddianamelerin, mutlak olarak içerikle uyumlu şekilde ara başlıklara sahip olması önemlidir.
- » Deliller iddianame içerisinde kronolojik bir sıralama ile yer almalıdır.
- » İsnat edilen fiil yahut delil sadece bir ifadedden ibaret olduğunda (makale, sosyal medya paylaşımı yahut bir beyan) seçici bir alıntılama yerine, içeriğin bağlamının ve bütünlüğünün anlaşılabilmesi için tamamına iddianamede yer verilmelidir.
- » İddianame içeriğinde neyin alıntı olduğu, neyin olmadığı net şekilde anlaşılabilmesi ve alıntılara mutlaka kaynak gösterilmelidir.
- » HSK'nın atfı yapılan tavsiyelerinde de belirtildiği üzere mutlak olarak hukuki olmayan ifadelerden kaçınılması gerekmektedir.
- » Bazı suç tiplerinde kovuşturmayaya geçilebilmesi için kesin süreler belirlendiği de gözetilerek, suç tarihi dışında, iddianame düzenleme tarihinin mutlak olarak iddianamede görünür şekilde yer almasına özen gösterilmelidir.

Ancak bütün bunların yanı sıra öncelikle altı çizilmesi gereken, iddianamelerin CMK, Anayasa ve AİHS düzenlemelerine sıkı sıkıya bağlı kalınarak ve uluslararası alanda kabul görmüş savcılara ilişkin ilkeleri her an gözeterek yazılması gerektiğidir. Hemen her savcı açısından yol gösterici ve kolaylaştırıcı olacağını düşündüğümüz için belirli sorular içeren bir kontrol listesinin ihtiyaç olduğu açıktır.

Bu tür bir kontrol listesi şu sorular üzerinden kolaylıkla oluşturulabilir:

- » CMK md. 170/3 içeriğinde yer alan zorunlu unsurların tamamı iddianamede yer alıyor mu?
- » Şüpheli hakkında aynı suç nedeniyle yürüyen derdest bir soruşturma yahut kovuşturma var mı?
- » Şüpheli hakkında daha önce aynı suçlamadan verilmiş bir kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin karar yahut yargılamaya geçilmişse beraat kararı var mı?
- » Isnat edilen suçla ilgili kovuşturmaya geçilebilmesi için yasada belirlenmiş kesin bir süre var mı?
- » Şüphelinin fiili ile ilgili bir hukuka uygunluk nedeni var mı?
- » Şüphelinin lehine olan deliller toplanıp, iddianamede belirtildi mi?
- » Şüpheli aleyhine iddianame düzenlenmesini gerektirecek kuvvetli bir şüpheyi destekleyen deliller var mı?
- » Şüpheli aleyhine ve lehine tüm deliller, kronolojik bir düzenle ve anlaşılabilir bir dilde iddianame içerisinde yer alıyor mu?
- » Şüpheli aleyhine deliller ile fiil arasında ilişki kuruldu mu?
- » İddianameye dahil edilen deliller hukuka uygun olarak mı elde edildi?
- » İddianamede şüpheli ya da üçüncü bir kişi yönünden masumiyet karinesinin ihlaline yol açacak bir ibare var mı?
- » İddianamede şüpheli veya suç isnadı ile ilgisi olmayan ifadeler ve anlatımlar bulunuyor mu?
- » Suç isnat edilen “ifade”, ulusal ve uluslararası mevzuat kapsamında koruma altında olan ifadelerden mi?
- » İddianame, Anayasa ve/veya AİHS kapsamında korunan herhangi bir temel hakka ölçüsüz bir müdahaleye yol açıyor mu?

E- Sonuç:

PEN Norveç, Türkiye'deki tüm yurttaşların adil yargılanma hakkını, nefrete veya şiddete teşvik etmeyen düşüncelerini ve fikirlerini özgürce ifade etme hakkını, dengeli ve eleştirel haber alma, çeşitli ve kaliteli kaynaklardan bilgi edinebilme haklarını desteklemektedir.

Bu kılavuzun yayımlanmasının bir sonucu olarak Türkiye'de Adalet Bakanlığı ile ufuk açıcı ve yararlı bir diyalog kurmak, savcıların iddianame yazımı konusunda desteklenmesi için daha başka materyaller de üretmek için hazırız.

Bugün yaygın olan güncel iddianame yazım pratiği, özellikle ifade özgürlüğü olmak üzere birçok temel hak ve özgürlüğün ihlaline yol açmaktadır. Bu pratik aynı zamanda savunma hakkının kullanılmasını da zorlaştırmakta ve hatta zaman zaman imkansız hale getirmektedir. İddianame yazımında eğitim ve yıllık denetimlerle desteklenen bir reformun, savcılarının bu kılavuzda belirtilen tüm sözleşme, yönetmelik ve yönergelere uyacaklarının güvence altına alınmasıyla sonuçlanacağını umuyoruz. PEN Norveç, Türkiye'deki iddianamelerin uluslararası saygınlığa sahip avukatlar tarafından yıllık olarak incelenmesi ile durumu izlemeye devam edecek. Bu tablonun yakında daha iyiye doğru etkili şekilde değişeceğini umuyoruz.

**Annex 1: Çalışma kapsamında incelenen
iddianamelerin listesi**

1. Berzan Güneş İddianamesi - Clarissa Fondi & Hannah Beck - 10 Ağustos 2020
2. Osman Kavala ve Diğerleri - Gezi Parkı Davası İddianamesi - Kevin Dent QC - 9 Ekim 2020
3. Nedim Türfent İddianamesi - Ş. Ceren Uysal - 5 Ağustos 2020
4. Pelin Ünker İddianamesi- Heidi Heggdal - 15 Ekim 2020
5. Deniz Yücel İddianamesi - Ş. Ceren Uysal - 29.10.2020
6. Mit Mensubu Haberleri Davası İddianamesi - Ş. Ceren Uysal - 13 Kasım 2020
7. Büyükkada İddianamesi - Hannah Beck / Clarissa Fondi - 27 Kasım 2020
8. Cumhuriyet Gazetesi İddianamesi - Aska Fujita QC - 3 Aralık 2020
9. Fincancı, Önderoğlu, Nesin İddianamesi - Heidi Heggdal - 17 Aralık 2020
10. Kavala & Barkey İddianamesi - Kevin Dent QC - 22 Aralık 2020
11. Ahmet Altan ve Diğerleri İddianamesi - Ş. Ceren Uysal - 21 Ocak 2021
12. Çapan, Aykol, Keskin İddianamesi - Clarissa Fondi & Hannah Beck - 4 Şubat 2021
13. Özgür Gündem Baskını İddianamesi - Clarissa Fondi & Hannah Beck - 9 Eylül 2021
14. Demirel & Mavioğlu İddianamesi - Ezio Menzione - 21 Eylül 2021
15. Bülent Şık İddianamesi - Vidar Stromme - 23 Eylül 2021
16. Seyhan Avşar Oğuz İddianamesi - Heidi Heggdal - 30 Eylül 2021
17. Veysel Ok İddianamesi - Jaantje Kramer & Stella Pizzato - 7 Ekim 2021
18. Hikmet Tunç Kumli İddianamesi - Ş. Ceren Uysal - 14 Ekim 2021
19. Necla Demir İddianamesi - Clarissa Fondi & Hannah Beck - 21 Ekim 2021
20. Adana Barosu İddianamesi - Jaantje Kramer & Stella Pizzato - 28 Ekim 2021
21. Canan Coşkun İddianamesi - Ş. Ceren Uysal - 11 Kasım 2021
22. Can Dündar & Erdem Gül İddianamesi - Tony Fisher - 16 Aralık 2021
23. Cengiz Çandar İddianamesi - Barbara Spinelli - 12 Ocak 2023
24. Sedef Kabaş İddianamesi - Ezio Menzione - 17 Ocak 2023
25. Abdurrahman Gök İddianamesi - Ş. Ceren Uysal 19 Ocak 2023
26. Ekrem İmamoğlu İddianamesi - Tony Fisher - 28 Eylül 2023

27. Aryen Turan İddianamesi – Laura Vroom, Gerrit Jan Pulles – 5 Ekim 2023
28. Şebnem Korur Fincancı İddianamesi – Helen Duffy – 12 Ekim 2023
29. Diyarbakır – Kürt Gazeteciler Yargılaması İddianamesi – Ş. Ceren Uysal – 7 Kasım 2023

Sonnotlar

- 1 [OHAL döneminde kapatılan medya kuruluşları – International Journalists](#)
- 2 [Avrupa Konseyi raporu: 2018 sonu itibarıyla üye ülkelerde 130 gazeteci cezaevinde, 110'u Türkiye'de – BBC News Türkçe](#)
- 3 [3 Mayıs Dünya Basın Özgürlüğü Günü'ne Türkiye'de 191 gazeteci tutuklu giriyor | Euronews](#)
- 4 [Türkiye 2021'de AIHM'de ifade özgürlüğü ihlallerinde yine ilk sırada, OHAL başvuruları çoğunlukta | Euronews, Türkiye'nin AIHM bilançosu: İfade özgürlüğü ihlallerinde birinci \(bianet.org\)](#)
- 5 Bu kılavuzun ekinde incelenen iddianamelerin ve iddianameleri inceleyen uzmanların listesi görülebilir.
- 6 Kasım Akbaş, "Yargılamanın Sıfır Noktası: İddianame", PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 14 Ocak 2021, [Microsoft Word – Kasım Akbas Point Zero TR.docx \(norskpen.no\)](#)
- 7 Ceza Muhakemesi Kanunu'nun tam metnine erişmek için: [1.5.5271.pdf \(mevzuat.gov.tr\)](#)
- 8 Kasım Akbaş, a.g.e
- 9 Savcıların Rolüne Dair İlkeler'in tamamına erişmek için: [Guidelines on the Role of Prosecutors | OHCHR](#)
- 10 Savcılar İçin Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa Esasları'nın (Budapeşte İlkeleri) tamamına erişmek için: [CPGE 2005_05 – e_Budapest Guidelines \(coe.int\)](#)
- 11 Budapeşte İlkeleri, a.g.e, paragraph 5 ve 6
- 12 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın tam metni için: [1.5.2709.pdf \(mevzuat.gov.tr\)](#)
- 13 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi tam metni için: [European Convention on Human Rights \(coe.int\)](#)
- 14 Ceza Muhakemesi Kanunu'nun tam metnine erişmek için: [1.5.5271.pdf \(mevzuat.gov.tr\)](#)
- 15 Tony Fisher, "Can Dünder & Erdem Gül İddianame İnceleme Raporu", PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 16 Aralık 2021, [Microsoft Word – Dünder Gül TIP TR Final \(1\) new.docx \(norskpen.no\)](#)
- 16 Heidi Heggdal, "Pelın Ünker İddianame İnceleme Raporu", PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 17 Aralık 2020, [Microsoft Word – \(2\) Pelın Ünker TR.docx \(norskpen.no\)](#)
- 17 Heidi Heggdal, "Fincancı, Önderoğlu, Nesin İddianame İnceleme Raporu", PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 15 Ekim 2020, [Microsoft Word – Özgür Gündem TR.docx \(norskpen.no\)](#)
- 18 HSK'nın websitesinde ilgili metnin tarihine erişilememiştir. Çok sayıda iddianamenin incelenmesi sonucu hazırlandığı anlaşılan tavsiye metninin metodolojisi ve incelediği iddianame sayısı da

- websitesindeki sunuş nedeniyle tespit edilememektedir. Ancak uygulamadaki temel bazı kusur ve eksiklikleri özetleyen tavsiye metni projemizdeki birçok bulgu ile rtuştğnden önemlidir. Metnin tamamına erişmek için: [İDDİANAME VE DİĞER KARARLARA YÖNELİK TAVSİYELER \(hsk.gov.tr\)](http://hsk.gov.tr)
- 19 a.g.e: [İDDİANAME VE DİĞER KARARLARA YÖNELİK TAVSİYELER \(hsk.gov.tr\)](http://hsk.gov.tr)
- 20 Clarissa Fondi & Hannah Beck, “Berzan Güneş İddianame İnceleme Raporu”, PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 10 AĞustos 2020, [PEN-Norway-Berzan-Gunes-Report-TR-1.pdf \(norskpen.no\)](http://norskpen.no)
- 21 Clarissa Fondi & Hannah Beck, “Necla Demir İddianame İnceleme Raporu”, PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 21 Ekim 2021, [Turkey-Indictment-Project_NeclaDemir_TUR.pdf \(norskpen.no\)](http://norskpen.no)
- 22 şerife Ceren Uysal, “Nedim Türfent İddianame İnceleme Raporu”, PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 5 AĞustos 2020, [PEN-Norway-Nedim-Turfent-Report-TR.pdf \(norskpen.no\)](http://norskpen.no)
- 23 Heidi Heggdal, “Pelın nker İddianame İnceleme Raporu”, PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 17 Aralık 2020, [Microsoft Word - \(2\) Pelın Unker_TR.docx \(norskpen.no\)](http://norskpen.no)
- 24 a.g.e: [İDDİANAME VE DİĞER KARARLARA YÖNELİK TAVSİYELER \(hsk.gov.tr\)](http://hsk.gov.tr)
- 25 Clarissa Fondi & Hannah Beck, “zgr Gündem Baskını İddianame İnceleme Raporu”, PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 9 Eylül 2021, [Microsoft Word - zgr Gündem Hannah and Clarissa TUR09.09.2021FINAL.docx \(norskpen.no\)](http://norskpen.no)
- 26 Heidi Heggdal, “Seyhan Avşar OĞuz İddianame İnceleme Raporu”, PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 30 Eylül 2021, [Microsoft Word - PEN-Norway-Turkey-Indictment-Project_Avşar_30-sept-2021_TR.docx \(norskpen.no\)](http://norskpen.no)
- 27 şerife Ceren Uysal, “Canan Coşkun İddianame İnceleme Raporu”, PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 11 Kasım 2021, [Microsoft Word - Canan Coşkun_TIP_TR_Final-1.docx \(norskpen.no\)](http://norskpen.no)
- 28 şerife Ceren Uysal, “Deniz Yücel İddianame İnceleme Raporu”, PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 29 Ekim 2020, [Microsoft Word - Deniz Yucel_TR_AD.docx \(norskpen.no\)](http://norskpen.no)
- 29 şerife Ceren Uysal, “Canan Coşkun İddianame İnceleme Raporu”, PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 11 Kasım 2021, [Microsoft Word - Canan Coşkun_TIP_TR_Final-1.docx \(norskpen.no\)](http://norskpen.no)
- 30 şerife Ceren Uysal, “Nedim Türfent İddianame İnceleme Raporu”, PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 5 AĞustos 2020, [PEN-Norway-Nedim-Turfent-Report-TR.pdf \(norskpen.no\)](http://norskpen.no)

- no).
- 31 a.g.e: İDDİANAME VE DİĞER KARARLARA YÖNELİK TAVSİYELER
(hsk.gov.tr)
- 32 Şerife Ceren Uysal, "Nedim Türfent İddianame İnceleme Raporu", PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 5 Ağustos 2020, PEN-Norway-Nedim-Turfent-Report-TR.pdf (norskpen.no)
- 33 Şerife Ceren Uysal, "Deniz Yücel İddianame İnceleme Raporu", PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 29 Ekim 2020, Microsoft Word - Deniz Yucel_TR_AD.docx (norskpen.no)
- 34 Şerife Ceren Uysal, "Ahmet Altan ve Diğerleri İddianame İnceleme Raporu", PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 21 Ocak 2021, Microsoft Word - Ahmet Altan TR.docx (norskpen.no)
- 35 Clarissa Fondi & Hannah Beck, "Özgür Gündem Baskını İddianame İnceleme Raporu", PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 9 Eylül 2021, Microsoft Word - Özgür Gündem Hannah and Clarissa TUR09.09.2021FINAL.docx (norskpen.no)
- 36 Heidi Heggdal, "Seyhan Avsar Oğuz İddianame İnceleme Raporu", PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 30 Eylül 2021, Microsoft Word - PEN-Norway-Turkey-Indictment-Project Avşar 30-sept-2021 TR.docx (norskpen.no)
- 37 Clarissa Fondi & Hannah Beck, "Necla Demir İddianame İnceleme Raporu", PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 21 Ekim 2021, Turkey-Indictment-Project NeclaDemir TUR.pdf (norskpen.no)
- 38 Şerife Ceren Uysal, "Abdurrahman Gök İddianame İnceleme Raporu", PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 19 Ocak 2023, PEN-Norway İddianame-İnceleme-Raporu-A-Gök.pdf (norskpen.no)
- 39 Şerife Ceren Uysal, "Diyarbakır / Kürt Gazeteciler Yargılaması İddianame İnceleme Raporu", PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 7 Kasım 2023, PEN-Norway İddianame-Inceleme-Raporu-Diyarbakir-gazeteciler-TR-amended.pdf (norskpen.no)
- 40 Kevin Dent Q.C., "Osman Kavala ve Diğerleri - Gezi Parkı Davası İddianame İnceleme Raporu", PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 8 Ekim 2020, Microsoft Word - (2) Gezi park_TR hn.docx (norskpen.no)
- 41 Heidi Heggdal, "Pelın Ünker İddianame İnceleme Raporu", PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 17 Aralık 2020, Microsoft Word - (2) Pelin Unker TR.docx (norskpen.no)
- 42 Aska Fujita, Q.C., "Cumhuriyet Gazetesi Davası İddianame İnceleme Raporu", PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 2 Aralık 2020, Microsoft Word - Cumhuriyet trial TR.docx (norskpen.no)
- 43 Heidi Heggdal, "Fincancı, Önderoğlu, Nesin İddianame

- İnceleme Raporu”, PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 15 Ekim 2020, [Microsoft Word - Özgür Gündem TR.docx \(norskpen.no\)](#)
- 44 Clarissa Fondi & Hannah Beck, “Çapan, Aykan, Keskin İddianame İnceleme Raporu”, PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 4 Şubat 2021, [Microsoft Word - Reyan Çapan, Hüseyin Aykol, Emire Eren Keskin TR.docx \(norskpen.no\)](#)
- 45 Vidar Strømme, “Bülent Şık İddianame İnceleme Raporu”, PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 23 Eylül 2021, [Microsoft Word - BülentŞıkTIP23.9.2021TURKISH.docx \(norskpen.no\)](#)
- 46 Heidi Heggdal, “Seyhan Avşar Oğuz İddianame İnceleme Raporu”, PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 30 Eylül 2021, [Microsoft Word - PEN-Norway-Turkey-Indictment-Project Avşar 30-sept-2021 TR.docx \(norskpen.no\)](#)
- 47 Jaantje Kramer & Stella Pizzato:, “Veysel Ok İddianame İnceleme Raporu”, PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 7 Ekim 2021, [Microsoft Word - PEN-Norway-Turkey-Indictment-Project VeyselOk 07-oct-2021 Tur.docx \(norskpen.no\)](#)
- 48 Kevin Dent Q.C., “Osman Kavala ve Diğerleri - Gezi Parkı Davası İddianame İnceleme Raporu”, PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 8 Ekim 2020, [Microsoft Word - \(2\) Gezi park TR hn.docx \(norskpen.no\)](#)
- 49 Heidi Heggdal, “Fincancı, Önderoğlu, Nesin İddianame İnceleme Raporu”, PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 15 Ekim 2020, [Microsoft Word - Özgür Gündem TR.docx \(norskpen.no\)](#)
- 50 Şerife Ceren Uysal, “Hikmet Tunç Kumli İddianame İnceleme Raporu”, PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 14 Ekim 2021, [Microsoft Word - Hikmet Kumli TunçTIP14.10.21TUR.docx \(norskpen.no\)](#)
- 51 Clarissa Fondi & Hannah Beck, “Necla Demir İddianame İnceleme Raporu”, PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 21 Ekim 2021, [Turkey-Indictment-Project_NeclaDemir_TUR.pdf \(norskpen.no\)](#)
- 52 Şerife Ceren Uysal, “MIT Mensubu Haberleri Davası İddianame İnceleme Raporu”, PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 13 Kasım 2020, [MiT-Mensubu-Haberleri-Davasi TR-1.pdf \(norskpen.no\)](#)
- 53 Aska Fujita, Q.C., “Cumhuriyet Gazetesi Davası İddianame İnceleme Raporu”, PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 2 Aralık 2020, [Microsoft Word - Cumhuriyet trial TR.docx \(norskpen.no\)](#)
- 54 Şerife Ceren Uysal, “Ahmet Altan ve Diğerleri İddianame İnceleme Raporu”, PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 21 Ocak 2021, [Microsoft Word - Ahmet Altan TR.docx \(norskpen.no\)](#)

- 55 Şerife Ceren Uysal, "Hikmet Tunç Kumli İddianame İnceleme Raporu", PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 14 Ekim 2021, [Microsoft Word - Hikmet Kumli TunçTIP14.10.21TUR.docx \(norskpen.no\)](#)
- 56 Şerife Ceren Uysal, "Diyarbakır / Kürt Gazeteciler Yargılaması İddianame İnceleme Raporu", PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi, 7 Kasım 2023, [PEN-Norway İddianame-Inceleme-Raporu-Diyarbakir-gazeteciler-TR-amended.pdf \(norskpen.no\)](#)
- 57 Şerife Ceren Uysal, a.g.e.

**P E N
N O R W A Y
2023**